

Mellan demokrati och diktatur

Rapport till

Kommittén om översyn av exportkontrollen av krigsmateriel

12 Augusti, 2013

Staffan I. Lindberg

Docent, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Associate Professor, Department of Political Science, University of Florida

&

Jan Teorell

Professor, Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet

Sammanfattning:

- Uppdraget från Kommittén om översyn av exportkontrollen av krigsmateriel (UD 2012:01) var dels att ge ett underlag om vad som kännetecknar demokrati, diktatur och ett auktoritärt politiskt system; dels att orientera kommittén om vilka olika bedömningar som kan göras för att avgöra i vilken grad en stat är demokratisk.
- Trots att demokratis ideal kriterier är omstridda finns en väletablerad konsensus om dess baskriterier: förekomsten av öppna, rättvisa och effektiva val i kombination med ett antal politiska fri- och rättigheter. En diktatur är således en stat som saknar dessa egenskaper.
- Skillnaden mellan demokrati och diktatur kan både ses som en grad- och en artskillnad, men begreppsliga argument talar för det graderade synsättet. Snarare än att tala om "demokratier" och "diktaturer" som två distinkta typer av politiska system bör man alltså tala om "graden av demokrati" (eller diktatur) i olika stater.
- Graden av demokrati har ökat i världen från mitten av 1970-talet till idag, men samtidigt har antalet länder som håller allmänna val och har vissa demokratiska kvalitéer, men som samtidigt har framträdande egenskaper vi förknippar med diktatur och som därför räknas som "elektoral autokratier", ökat. I denna gråzon finns stor spännvidd i fråga om graden av både frihet, valens kvalitet och politisk repression. Det har därmed blivit allt svårare att dra en tydlig gräns mellan demokratier och diktaturer.
- Det finns många likheter och skillnader mellan dagens idag ledande demokratimättningsprojekt, men en av deras deras avgörande nackdelar är att de inte tillåter några detaljerade slutsatser om vilka förändringar eller händelser i ett enskilt land som ger upphov till det övergripande demokrativärdet.
- "Varieties of democracy" är ett projekt som delvis utvecklats just för att avhjälpa detta, genom att med hjälp av ett nätverk om flera tusen landexperter samla information om 329 demokrati-indikatorer från alla världens länder från 1900 till idag.

Innehåll

Inledning	4
1. Vad är en demokrati?	5
<i>Demokratins bas- kontra idealkriterier</i>	6
<i>Dikotom kontra kontinuerlig demokratisyn</i>	9
2. Vad är diktatur?	11
<i>Typer av icke-demokratiska regimer</i>	11
<i>Utveckling över tid</i>	15
3. Att mäta demokrati och diktatur	17
<i>Strategier för att mäta demokrati</i>	18
4. "Varieties of democracy": ett nytt sätt att mäta demokrati	21
5. Avslutande diskussion	30
Referenser	32

Inledning

Världen har under de senaste 25 åren genomgått en genomgripande förändring när det gäller utbredningen av demokratiska institutioner. Vad som inom demokratiseringsforskningen brukar kallas den "tredje demokratiseringsvågen" (Huntington 1991) tog sin början i Sydeuropa redan på 1970-talet, och spred sig sedan till Latinamerika under 1980-talet. Utvecklingen sköt sedan ny fart i samband med Berlinmurens fall, kalla krigets slut och Sovjetunionens upplösning. Över två dussin länder i forna Östeuropa och Sovjetunionen började då hålla val och i ökad grad respektera politiska fri- och rättigheter. Denna förändringsvind blåste också över Afrika och delar av Asien, där över 50 länders militärregimer och enpartistater öppnades upp och flerpartival blev regeln snarare än undantaget. Förändringen mot mer demokrati har sedan, trots enskilda bakslag och inbromsning, fortsatt in i det nya milleniet. Under de senaste åren har detta varit tydligast i samband med den så kallade "arabiska våren" och de förhoppningar om fortsatt regimförändring som knutits till denna, även om utgången i många länder är osäker.

En mindre uppmärksammas underliggande trend i denna institutionella utveckling är att de institutionella olikheterna mellan mer demokratiska och mer auktoritära stater har minskat avsevärt. För 30 år kunde man ganska lätt känna igen en diktatur. Vanligtvis fanns antingen bara ett politiskt parti eller styrde en militärjunta eller en personlig diktator utan att över huvud taget bry sig om att organisera val. Men så inte längre fallet. Den vanligaste typen av diktatur i världen idag är förklädd till demokrati. Allmänna val hålls med regelbundenhet där fler partier tillåts konkurrera om makten (i vart fall nominellt), och militären håller sig i skymundan. Detta ökande antal "hybridregimer" har förvisso uppmärksammats i litteraturen (Diamond 2002; Levitsky and Way 2002, 2010; Schedler 2002, 2006), men konsekvenserna för vårt sätt att tala om demokrati och diktatur som två väsensskilda fenomen är ännu inte helt klarlagda.

Ett sätt att beskriva utvecklingen är att skillnaden mellan dessa två styrelseskick alltmer kommit att bli en fråga om gradskillnader snarare än artskillnader. Detta innebär i sin tur nya utmaningar för göra demokrati till något mätbart, eftersom

kraven på precision i gråzonen mellan de två olika typerna av styrelseskick har ökat.

Detta är inte endast ett akademiskt problem. Både enskilda länder och mellanstatliga institutioner använder idag i ökande utsträckning demokrati som kriterium för att till exempel fördela bistånd och styra krediter och handelsavtal. För den svenska parlamentariska Kommittén om översyn av exportkontrollen av krigsmateriel följer samma utmaning. Syftet med föreliggande rapport är dels att ge Kommittén ett vetenskapligt inriktat underlag om vad som kännetecknar demokrati och diktatur som politiska system; dels att orientera kommittén om vilka olika bedömningar som kan göras för att avgöra i vilken grad en stat är demokratisk. Avsikten är att utreda problematiken inom området och lyfta fram olika möjliga ställningstaganden och deras konsekvenser, och diskuterar för och nackdelar med existerande mätinstrument. Slutligen presenteras ett nytt demokratimätningprojekt – "Varieties of democracy" (Coppedge m.fl. 2011) – i vilket vi ingår, som framöver kan användas för att särskilja olika typer av demokratier från varierande former av diktaturer.

Vi inleder med en diskussion av demokratibegreppet (avsnitt 1), följt av en presentation av olika typer av icke-demokratiska system (avsnitt 2). Därefter följer en översikt över olika sätt att mäta demokrati på och deras för- respektive nackdelar (avsnitt 3). Vi presenterar sedan vårt nya sätt att gå tillväga (avsnitt 4). Avslutningsvis diskuterar vi vad detta får för möjliga implikationer för Kommittén (avsnitt 5)

1. Vad är demokrati?

Eftersom demokrati kommit att bli ett mycket värdeladdat ord är det inte alldeles enkelt att tillskriva det en precis innebörd. Samtidigt har begreppet en klar och tydlig ursprungsbetydelse som "folkstyre". Ett lands medborgare ska genom någon form av process styra över sig själva. Grundläggande är därför att rättigheter och möjligheter till deltagande i styrandeprocessen är lika för alla medborgare (eftersom de annars inte "styr över sig själva" i samma grad). Hur

denna abstrakta princip skall omsättas i praktiken råder det dock delade meningar om.

Demokratins bas- kontra idealkriterier

När det gäller demokrati som en egenskap hos nationella politiska system – vilket är vad vi uteslutande kommer att diskutera – finns det en fundamental skillnad i synen på vad man skulle kunna kalla demokratins ”baskriterier” å ena sidan och dess ”idealkriterier” å den andra (Hadenius 1992; Hadenius & Teorell 2005b). När det gäller baskriterierna finns en ganska stor samsyn bland samhällsvetare om vilka måttstockar ett politiskt system ska värderas efter för att fastställa hur ”demokratiskt” det är vid en given tidpunkt:

- Förekomsten av öppna och rättvisa val med allmän och lika rösträtt
- Att dessa val är ”effektiva” i bemärkelsen att de avser landets ledande befattningar, och att dessa i sin tur har kontroll över landets territorium
- Att ett antal politiska fri- och rättigheter upprätthålls även mellan valen, i synnerhet åsiktsfrihet (vilket inkluderar yttrande- och pressfrihet), organisations- och mötesfrihet, och en därmed sammanhängande frihet från förtryck och repression.

Den mest citerade beskrivningen av dessa institutionella kriterier är den amerikanska statsvetaren Robert Dahls bok ”Polyarchy” från 1971. Som bokens titel anger ville dock Dahl inte kalla länder som endast levde upp till dessa baskriterier för ”demokratier”. Det senare begreppet reserverade han för ett annat, mer ouppnåeligt idealtillstånd, som ingen av världens faktiskt existerande politiska styrelseskick lever upp till. Som försök till språklig reform var Dahls (1971) plädering för ”polyarki” (”flertalsvälde”) ett misslyckande. I stort sett ingen samhällsvetare använder denna term idag. Men som distinktion mellan två olika sätt att se på demokratibegreppet – ett baserat på operationella baskriterier, ett annat på normativa idealkriterier – har Dahls (1971) förhållningssätt fått djupt fotfäste.

Vilka är då demokratins "idealkriterier"? Det ligger i sakens natur att detta i sig är omtvistat. Demokrati i denna bemärkelse är nämligen ideologiskt omstritt och ofta politiserat. Men några av de mest tongivande synsätten i den samhällsvetenskapliga litteraturen är följande (se Coppedge m.fl. 2011 för mer utförliga referenser):

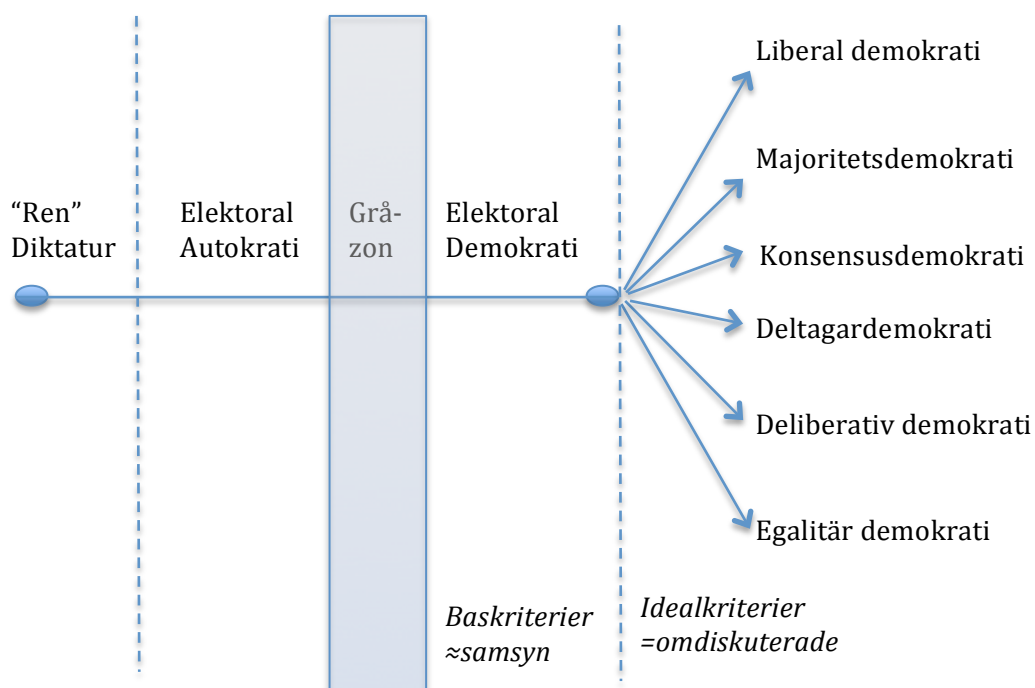
- *Liberal demokrati*: en företrädesvis anglosaxisk demokratisyn där värdet av individens frihet och värdet av att motverka en "majoritetens tyranni" ges stor betydelse. Följaktligen betonade till exempel de amerikanska grundlagsfäderna begränsad centralmakt, maktindelning, lagstyre, minoritetsrättigheter och individuella fri- och rättigheter.
- *Majoritetsdemokrati*: vad som i svensk tradition brukar kallas "folksuveränitetsprincipen", alltså att man sätter störst värde på att majoriteten i en demokrati faktiskt ska kunna genomföra sin vilja. Institutioner utformas därför med betoning på maktkoncentration och maximalt genomslag för folkmajoritetens åsikter i exempelvis kombinationen av parlamentarism och enmansvalkretsar, eller ett mycket starkt presidentämbete.
- *Konsensusdemokrati*: en demokratisyn som ofta förknippas med statsvetaren Arendt Lijpharts idéer om värdet av att alla grupper "syns och hörs" och får en del av den politiska makten för att lojalitet med demokratin som system ska upplevas som meningsfullt. Detta medför andra institutioner som till exempel proportionellt valsystem och kvotering av vissa grupper.
- *Deltagardemokrati*: en demokratisyn med djupa rötter i visionen om den atenska direktdemokratin, med betoning på maximalt folkligt deltagande i alla samhällets och politikens sfärer. I modern tappning brukar till exempel institutioner som gör det enkelt att kalla till och avhålla folkomröstningar på alla nivåer i det politiska systemet räknas hit, liksom olika former för direkt deltagande i beslutprocesser mellan valen.
- *Deliberativ demokrati*: en nyare trend inom demokratisk teori förknippad med Jürgen Habermas som framför allt betonar värdet av att demokratin

karakteriseras av ett rationellt åsiktsutbyte och förnuftsbaserat politiskt samtal i den offentliga sfären.

- *Egalitär demokrati*: en demokratisyn med rötter inom social-liberalt och socialistiskt tänkande som framhäver värdet av att alla medborgare ska ha samma faktiska möjligheter att utnyttja sina politiska rättigheter. Detta leder till institutioner som strävar efter mer lika resursfördelning i samhället vad det gäller till exempel likvärdig utbildning, hälso- och sjukvård, och ekonomiskt grundskydd för att kunna skapa förutsättningar för full politisk jämlikhet.

Detta är inte en helt uttömmande lista, men ger samtidigt en ganska god översikt över de viktigaste normativa demokratiteorier som finns företrädade i den samhällsvetenskapliga litteraturen. I idealdemokratiska termer råder det alltså allt annat än konsensus om hur demokrati ska definieras. Konstrasten är i detta avseende slående om man jämför med demokratins baskriterier. Detta illustreras i Figur 1.

Figur 1. Diktaturer samt Demokrati i basal kontra ideal bemärkelse

Det ska redan nu sägas att en av de unika egenskaperna hos vårt nya demokratimättningsprojekt "Varieties of democracy" är just att det inte bara fångar bas- utan även innehåller mått på ett antal idealkriterier. Eftersom alla hittills existerande demokratimätningar nästan uteslutande fokuserar på demokratins baskriterier tänker vi dock fortsättningsvis i denna rapport uppehålla oss vid dessa.

Dikotom kontra kontinuerlig demokratisyn

En central men omtvistad fråga i litteraturen gäller om skillnaden mellan demokrati och diktatur är en art- eller gradskillnad (Collier & Adcock 1999; Elkins 2000; Bogaards 2012). Det en grundläggande och viktig teoretisk frågeställning som handlar om hur de två begreppen ska definieras.

Det finns flera argument som talar för ett betraktelsesätt där man ser på "demokrati" och "diktatur" som två distinkta regimtyper (*artskillnadsperspektivet*). För det första motsvarar detta vårt vardagliga språkbruk. Vad som händer i "Sydostasiens diktaturer", eller hur det gick till "när Sverige blev en demokrati", är exempel på teman vi kan läsa om i dagspress eller nyhetsartiklar. Detta betraktelsesätt står även i överensstämmelse med en föreställning om "demokrati" och "diktatur" som två väsensskilda system som fungerar enligt fundamentalt olikartade "logiker", där logiken för det ena systemet inte enkelt kan överflyttas till det andra. Man brukar till exempel skilja på parlamentariska och presidentiella regeringssystem, men denna distinktion anses bara meningsfull bland länder som kan betraktas som "demokratier". Slutligen finns en stor litteratur som bygger på distinktionen mellan vad som orsakar demokratins tillblivelse ("transition") och dess överlevnad ("konsolidering"), som återigen förutsätter att ett politiskt system entydigt kan klassificeras som antingen demokratiskt eller inte demokratiskt.

Det finns emellertid ett flertal – i våra ögon mer övertygande – argument för att, i enlighet med Figur 1, se "demokrati" och "diktatur" som ändpoler på en

underliggande skala (*gradskillnadsperspektivet*). För det första motsvarar detta också vårt vardagliga språkbruk. Mer eller mindre dagligen görs till exempel jämförelser mellan länder eller politiska system med avseende på vilket som är det "mest demokratiska" eller huruvida ett land har blivit *mer* repressivt och odemokratiskt. Detta indikerar att det graderade synsättet är minst lika rotat i språkbruket som det tvådelade. Man kan även anföra metodologiska argument för detta synsätt: om man godtar att det begreppsligt finns en underliggande "skala" mellan demokrati och diktatur kastar man både ut mer information och skapar större osäkerhet i mätproceduren om man bestämmer sig för att bara fånga upp denna skala med ett tvådelat (så kallat "dikotomt") mått (Collier and Adcock 1999, Elkins 2000; Hadenius & Teorell 2005a, 2005b, Lindberg 2006). En graderad skala kan alltid användas för att indela verkligheten i olika kategorier längs denna skala. Men om man endast mäter huruvida länder befinner sig i en eller den andra av två kategorier kan en mer fingergraderad skalning sedan inte göras utifrån detta.

Det finns heller ingen som lyckats formulera en definition av demokrati som helt undviker att hänvisa till graderingar (Teorell 2010b, 31). Tag till exempel den troligen flitigaste citerade dikotoma definitionen av demokrati, det vill säga den som används av Adam Przeworski m fl. (2000, 16): "en regim i vilken de som styr väljs genom konkurrensutsatta val [*contested elections*]", där konkurrensutsatta val i sin tur definieras som förekomsten av "en opposition som har *någon chans* att vinna valet" (vår kursivering). Vad innebär det i praktiken att oppositionen har "någon chans" att vinna ett val? Att de har en chans på tio att vinna? En på hundra? Denna fråga lämnas obesvarad. Vad Przeworski m. fl. (2000) i själva verket gör är att de underförstår en underliggande, graderad skala från 0 till 100, som motsvarar oppositionens chans att vinna valet. Med andra ord definierar de demokrati *teoretiskt* som en fråga om gradskillnader, från 0 (ingen chans att vinna) till 100 (ingen chans att förlora), där deras "mått" på vad som ska räknas som en demokrati sedan relativt godtyckligt placerar in en brytpunkt någonstans längs den underliggande skalan.

Sammantaget anser vi därför att demokrati, åtminstone teoretiskt, bör förstås som något man kan ha mer eller mindre av. Detsamma gäller därmed diktatur. Snarare än att dela in världens politiska system i de två kategorierna "demokratier" och "diktaturer" bör man alltså tala om länder som är mer eller mindre demokratiska eller odemokratiska, det vill säga som ligger mer eller mindre nära den demokratiska eller odemokratiska ändpunkten på en underliggande skala.

2. Vad är diktatur?

I Figur 1 har vi även placerat in begreppet diktatur, som enklast kan definieras som frånvaron av demokrati (i den basala bemärkelsen). Man skulle alltså kunna lista samma kriterier som ovan, men nu i inverterad form:

- Frånvaron av öppna och rättvisa val med allmän och lika rösträtt, t ex genom förbud mot oppositionella politiska partier och kandidater, systematiskt valfusk, begränsad eller graderad rösträtt
- "Ineffektiva" val i bemärkelsen att det i själva verket är personer som inte är valbara som styr landet, alternativt att inbördeskrig innebär att den valda regeringen inte har kontroll över sitt territorium
- Omfattande förtryck och repression i syfte att kränka åsikts-, organisations- och mötesfriheten

Även om frånvaron av demokrati är det som definierar en diktatur betyder det inte att alla diktaturer är likadana. Det finns flera sätt att institutionalisera en diktatur, vilket vi nu ska titta närmare på.

Typer av icke-demokratiska regimer

Lite förenklat kan vi skilja mellan tre typer av principer för maktfördelning som historiskt sett har dominerat: arvsrätt, vapenmakt och val.¹ Den första principen, arvsrätten, är det utmärkande kännetecknet på det rena kungadömet, eller

¹ Detta avsnitt baseras i allt väsentligt på Teorell (2010a), vilket i sin tur är baserad på Hadenius och Teorell (2007); se även Wahman m.fl. 2013

monarkin. All makt koncentreras till en monark, furste, kejsare eller dylikt, och går sedan i arv inom familjen. Denna arvsrätt behöver inte vara baserad på förstfödsrätt ("primogenitur"), det vill säga att kronan alltid går i arv från monarken till någon av dennes direkta arvingar. I exempelvis de monarkiska Gulfstaterna, såsom Kuwait, Saudiarabien och Förenade Arabemiraten, sker i stället överföringen av styresrätten vid monarkens död genom att ett utvidgat familjeråd sammankallas, där den mest lämpade kandidaten för uppgiften vaskas fram inom kungasläkten (Herb 1999).

Den andra principen, vapenmakten, är det utmärkande kännetecknet för en *militärregim*, med nutida exempel i Eritrea eller Fiji. Noga räknat kan en militärregim definieras som en där "militära officerare är viktiga eller avgörande politiska aktörer i kraft av faktiskt utövande av eller hot om våld" (Nordlinger 1977, 2). Man kan med andra ord inte alltid omedelbart identifiera en militärregim på att statschefen bär uniform eller att en junta har tagit över regeringsorganen. Subtilare former av indirekt styre, där civila presidenter fungerar som militärens nickedockor, kan förekomma. I dessa termer har till exempelvis militärens inflytande i Turkiet och Thailand under vissa perioder beskrivits.

Den tredje principen är att makten fördelas till den person eller det parti som vinner ett val. Detta är en regimkategori med stora variationer. Det är också inom denna kategori vi finner den stora utmaningen när det gäller att skilja demokratier och icke-demokratier åt i dagens värld. En grundläggande distinktion måste först och främst göras mellan regimer där partier tillåts ställa upp i valen, och sådana där partier är förbjudna och endast enskilda individer tillåts kandidera. Den senare typen av regimer kan vi kalla *icke-partiregimer*. Dessa regimer är oftast blandformer eller hybrider (vi återkommer till det), men ett exempel i renodlad form var Maldiverna fram till 2005, då Maldivernas Demokratiska Parti (som opererar i exil från Sri Lanka) för första gången lyckades få 10 av sina kandidater invalda i parlamentet.

Bland regimer där partier tillåts att ställa upp i valen måste i sin tur en distinktion göras mellan dem som tillåter ett eller flera partier att kandidera. Den förra kategorin är *enpartiregimen*, som det finns mångtaliga exempel på i historien; Kuba, Kina och Nordkorea är kanske de mest omdiskuterade fallen idag.

De typer av icke-demokratiska regimer (monarkier, militär, icke-parti-, och enpartiregimer) som hittills diskuterats skulle även kunna kallas "rena diktaturer" genom att de saknar ett av den moderna demokratins mest centrala grundelement: flerpartival. Regimer som tillåter detta, men där valen samtidigt är behäftade med fusk eller oegentligheter med följd att de inte kan betraktas som helt demokratiska, fria och rättvisa, har benämnts "flerpartidiktaturer" (Teorell 2010b; Wahman m.fl. 2013), men det vanligaste språkbruket bland statsvetare är att i stället tala om *elektoral autokratier* (Schedler 2002; 2006).

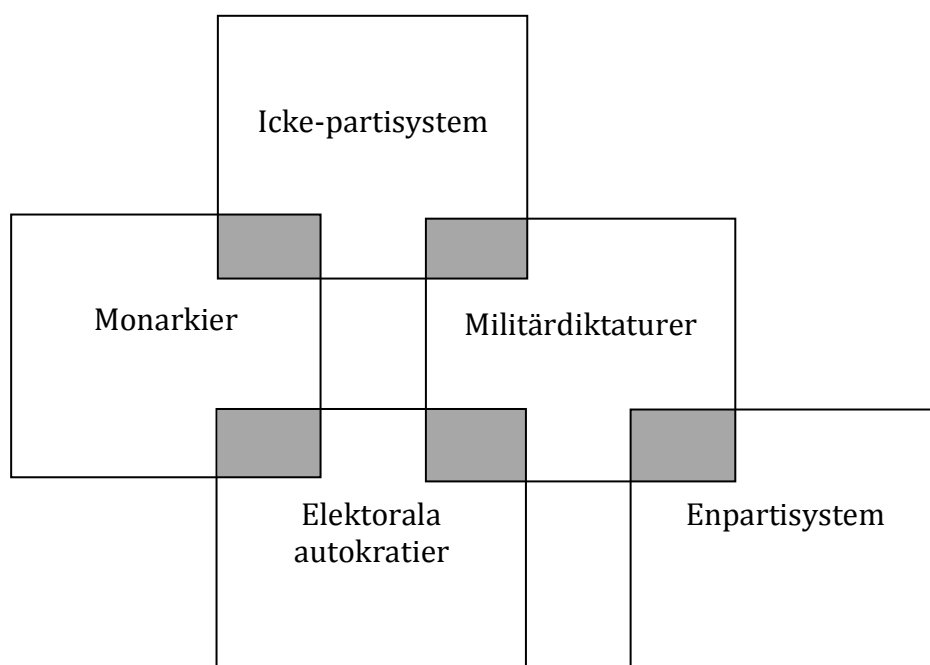
Här kan man identifiera åtminstone två underkategorier. Det som kallas för "hegemoniska" elektoral autokratier behärskas av ett dominerande parti, som har nästintill, om än inte fullständigt, monopol på den politiska makten och är beredda att bruka nästan alla medel för att behålla den. Exempel på detta är Democratic Party of Equatorial Guinea (PDGE) i Ekvatorial-Guinea och PAP (People's Action Party, "Folkets aktionsparti") i Singapore. Skillnaden mellan den här typen av elektoral autokrati och en "ren diktatur" är ofta i huvudsak att man genomför formella flerpartival men dessa saknar reell betydelse.

I den andra underkategorin, "konkurrensutsatta" (*competitive* på engelska) elektoral autokratier, är valen mer "på riktigt" även om oppositionen inte ges samma chanser som det styrande partiet. Det finns det emellertid ett mycket starkare element av öppen konkurrens mellan partierna, oftare en mycket friare media och offentlig debatt, samt vanligen betydligt mindre grad av politiskt motiverad repression jämfört med den hegemoniska varianten, även om valens kvalitet och de allmänna medborgerliga rättigheterna fortfarande lämnar för mycket att önska för att man ska kunna definiera landet som en demokrati.

Nutida exempel på detta är Burkina Faso, Guatemala, Malawi, Kenya, Pakistan, Kosovo, Ryssland, och Venezuela.

Sammanfattningsvis kan vi alltså urskilja sex typer av icke-demokratiska regimer: monarkier, militärdiktaturer, icke-partiregimer, enpartiregimer och hegemoniska respektive konkurrensutsatta elektorala autokratier. Men självklart förekommer även blandformer av dessa, så kallade hybrider (de gråa zoner där rutorna korsar varandra).

Figur 2. Typer av icke-demokratiska regimer

Källa: Wahman m.fl. (2013, 27).

En hybrid är till exempel den militära enpartistaten, där Syrien är ett nutida exempel, men en vanligare blandform idag är det militära flerpartisystemet, där militären i praktiken styr men där partier ändå tillåts kandidera i allmänna val, såsom i Algeriet och i Sudan. Som redan nämnts förekommer sällan icke-partiregimen i renodlad form, men monarkiska regimer tillåter ibland valda parlament utan förekomst av politiska partier som i exempelvis i Sverige och i England innan masspartiernas framväxt i mitten och slutet av 1800-talet. I dag förekommer den i flera gulfstater (Bahrain, Kuwait och Oman). Uganda var under en längre tid ett exempel på en annan hybridform: den militära icke-partiregimen.

Inom huvudkategorin icke-demokratier finns det alltså en rad typer av regimer så som militärregim och enpartistat och hybrider. Samtidigt finns det en stor grad av variation när det gäller i vilken grad de har (o)demokratiska kvaliteter. Med ett visst mått av generalisering kan man säga att de "rena diktaturerna" är mer odemokratiska än de elektorala autokratierna, och inom den senare kategorin är de konkurrensutsatta minst odemokratiska. Men i viss mån finns det också överlappningar mellan de olika typerna (en viss militärregim kan vara mindre odemokratisk än en viss enpartistat och omvänt). Detta handlar delvis om de olika dimensioner som kan räknas in som demokratiska kvaliteter, som till exempel om hur fria och demokratiska olika sfärer är som media, politiska partier, val, och civilsamhälle. Detta spår ytterligare på behovet av ett nyanserat, graderat mätinstrument för olika demokratiska kvaliteter.

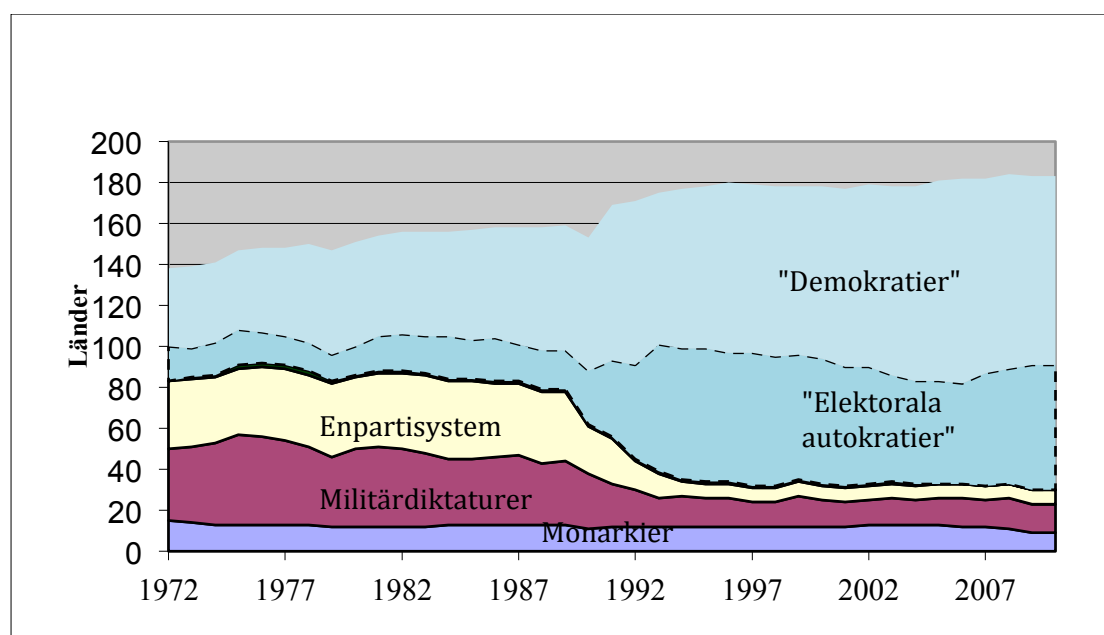
Utveckling över tid

Att de ibland kan tyckas subtila val vi gör i gränsdragningsproblematiken dessutom kommit att bli allt mer avgörande för hur världens länder ska klassificeras framgår av Figur 3. På 1970-talet dominerades världens auktoritära stater av "rena diktaturer", framför allt i form av militärdiktaturer och enpartisystem. Men så är inte längre fallet. Sedan kalla krigets slut och de kommunistiska enpartistaternas fall har det vanligaste sättet att

institutionalisera en diktatur på blivit att "klä ut den" till demokrati. Idag finner vi att världen har några få enpartistater och monarkier kvar samt dryga 10-talet militärdiktaturer medan över 60 länder är auktoritära stater i demokratiskt förklädnad. Med andra ord: den elektoral autokratin har blivit den dominerande formen för icke-demokratiskt styre.

Detta innebär i sin tur att man bör vara försiktig med att tala om utvecklingen över tid i termer av hur många länder i världen som idag är demokratier och hur många som är diktaturer, eller icke-demokratier. Gränsdragningen mellan dessa har nämligen kommit att bli mycket flytande. Figur 3 baseras på en empirisk undersökning av var flertalet ledande klassificeringar av världens politiska system placerar denna skiljelinje längs en underliggande demokratiskala (se Wahman m. fl. 2013). Men denna brytpunkt är inte grundad på någon principiellt genomtänkt begreppslig distinktion, utan som sagt på empirisk praxis, och har därför angivits som en streckad linje i figuren. För att beskriva demokratiutvecklingen i världen bör man alltså i stället vända sig direkt till den underliggande demokratiskalan. Vi vänder oss därför nu till frågan om hur en sådan kan utformas och göras mätbar.

Figur 3. Regimtypernas utbredning över tid

Källa: Hadenius & Teorell (2007, 149), men med informationen uppdaterad till 2010 (Wahman m. fl. 2013).

3. Att mäta demokrati och diktatur

Gränsdragningsproblematiken mellan demokrati och icke-demokrati blir särskilt akut ifråga om de så kallade konkurrensutsatta elektorala autokratierna. Dessa är som diskuterats ovan, till sin institutionella struktur slående lika de politiska system i världen som brukar betraktas som etablerade demokratier. Val med allmän och lika rösträtt hålls regelbundet där flera partier tillåts kandidera, och de som väljs intar i regel landets ledande befattningar. Valen är alltså i denna bemärkelse inte bara på papperet öppna utan dessutom "effektiva".

Problemet är bara att spelplanen är så snedvriden av fusk och institutionella fördelar för det parti som sitter vid makten att någon egentligen konkurrens vid valurnorna egentligen inte äger rum. Systematiskt våld eller trakasserier av oppositionen samt en begränsad mediafrihet innebär i regel att de politiska fri- och rättigheterna kränks även mellan valen. I dessa avseenden är det alltså ingen tvekan om att elektoral autokratier är mindre demokratiska än de länder som brukar anses leva upp till demokratins baskriterier. Men *hur* mycket mindre demokratiska är de? Går det att dra en gräns som på ett tveklöst sätt skiljer dem från "demokratierna"? Är det entydigt så att Zambia är en demokrati medan Armenien är en elektoral autokrati – eller är det tvärtom? Problemet illustrerades i Figur 1 med den gråzon som ritats in mellan demokrati och elektoral autokrati.

Medan det relativt enkelt går att dra en kvalitativ gräns mellan demokratier å ena sidan och "rena diktaturer" (enparti, icke-parti, monarkier och militärdiktaturer) å den andra på rent institutionella grunder, finns det ingen motsvarande entydig demarkationslinje mellan demokratier och elektoral autokratier. Däremot är det högst rimligt att diskutera graden av demokratiska kvaliteter i dessa regimer, där alltså vissa länder hamnar närmare den autokratiska polen, andra närmare den demokratiska.

Strategier för att mäta demokrati

Det finns ett antal metodologiska vägval man ställs inför om man vill försöka åstadkomma ett mått på hur demokratiskt ett lands politiska system är. Ett första sådant vägval gäller om man enbart ska titta på så kallade "objektiva" indikatorer, dvs. sådana som är mätta i fysiska storheter som antal, procent eller dollars, eller om man ska förlita sig på "subjektiva" indikatorer, dvs. sådana som vilar på enskilda individers bedömningar. Det kanske mest citerade exemplet på ett demokratimått som uteslutande bygger på objektiva indikatorer är Vanhanen (2000). Detta mycket enkla index bygger på två indikatorer: andelen röster som *inte* tillföll det största partiet i det senaste valet, samt andelen av landets befolkning i "rösträttssför ålder" som gick och röstade. Tanken är att den första indikatorn ska mäta graden av partikonkurrens vid valen, och att den andra ska mäta hur inkluderande systemet är.

Den metodologiska fördelen med ett mått baserat på rent objektiva indikatorer är lätt att inse. Eftersom inslaget av tolkning eller subjektiv bedömning är minimalt minimeras risken för godtycke i var ett visst land ska placeras på demokratiskalan. Det faktum att båda indikatorerna anges i procent innebär dessutom att samma underliggande skala utan problem kan jämföras över både tid och rum. Samtidigt lider den objektiva strategin av ett fundamentalt problem, nämligen att en väldigt stor del av demokratis baskriterier inte går att fånga med information av detta slag (Munck & Verkuilen 2002; Hadenius & Teorell 2005b; Bowman f. fl. 2005). Förekomsten av valfusk är exempelvis något som Vanhanens (2000) index inte alls tar hänsyn till, och fångas bara upp indirekt i den mån det ger ett direkt avtryck i valresultatet. Om de valda ledarna sedan verkligen är de som utövar makten är en annan av flera centrala aspekter som inte fångas upp, liksom betydelsen av att fri- och rättigheter garanteras även i perioder mellan valen.

För att kunna fånga upp dessa mycket betydelsefulla aspekter av demokratibegreppet tvingas man vända sig till bedömningar gjorda av experter. Dessa är förvisso inte invändningsfria. Det största problemet som vidlåder dem är att man aldrig kan vara helt säker på att en bedömares svar är tillförlitligt och

korrekt. Olika bedömare kan dessutom uppfatta en fråga eller indikator på olika sätt, vilket kan leda till jämförbarhetsproblem. Samtidigt är den stora fördelen med subjektiva bedömningar att alla aspekter av det diversifierade demokratibegreppet kan fångas upp.

Inte minst gäller detta de aspekter som brukar benämnas som "icke observerbara" (*unobservables* på engelska). En illustration kan hämtas från demokratikriteriet informationsfrihet. Det brukar vanligen tolkas som att bland annat ska journalister vara fria att rapportera i media utan att utsättas för påtryckningar, hot om våld, eller faktiskt våld, tortyr och/eller fängelse. Men detta låter sig inte enkelt mätas eftersom antalet journalister som faktiskt hotas eller fängsラス varje år är nära noll i både utpräglade demokratier som Sverige och i extrema diktaturer som Nordkorea. Vad man *egentligen* vill veta för att få information om graden av demokratisk kvalitet på en sådan indikator är: Om en journalist rapporterar något negativt om de styrande, hur stor är då sannolikheten att denna journalist utsätts för hot eller faktiskt våld? Den typen av frågor kan man få experter att bedöma på ett systematiskt jämförbart sätt om undersökningen genomförs inom ramen för vetenskapligt accepterade procedurer.

På metodologiskt språkbruk kan man alltså säga att medan objektiva indikatorer premierar reliabilitet är de subjektivitas styrka en fråga om validitet. Om man bestämmer sig för att basera sin demokratimätning på subjektiva omdömen måste man även träffa ett annat metodologiskt val: om man ska förlita sig på utlåtanden från strategiskt utvalda experter eller använda sig av opinionsundersökningar med representativa urval av hela befolkningen. Det kan vid första anblicken tyckas självklart att medborgarna själva borde få vara med och bedöma huruvida deras politiska styrelseskick bör betraktas som demokratiskt eller inte. Och rent principiellt är det svårt att invända mot ett sådant tillvägagångssätt. Det finns dock ett praktiskt motargument: tillförlitliga opinionsundersökningar är per definition en nyttinghet som bara kan uppbringas i demokratier (och för den delen i relativt nya demokratier, eftersom opinionsundersökningar inte kan göras retrospektiva). Därmed inte sagt att det

inte skulle gå att göra opinionsundersökningar i någon form av icke-demokratiska system. Men kvalitén och tillförlitligheten skulle sjunka ju längre ned på den demokratiska skalan man hamnar. Detta är ett argument för att använda sig av expertbedömningar hellre än opinionsundersökningar som underlag för demokratimätning.

Existerande demokratimått

Några av världens ledande demokratimättningsprojekt finns listade i Tabell 1 nedan. Dessa skiljer sig från varandra i flera viktiga avseenden, men syftet här är inte att göra någon utförlig översikt (se t.ex. Munck & Verkuilen 2002; Hadenius & Teorell 2005b; Coppedge m.fl. 2011) utan att presentera en bakgrund till vårt eget demokratimättningsprojekt i nästa avsnitt.

Till att börja med kan vi konstatera att de ledande demokratimättningsprojekten har högst varierande täckningsgrad över tid. Medan några av de nyaste (Bertelsmann, EIU) endast täcker delar av 2000-talet, går de med längst täckning (Polity, Vanhanen) ända tillbaka till tidigt 1800-tal. För det andra ser vi att merparten av de ledande måtten ser skillnaden mellan demokrati och diktatur som en gradskillnad, även om skalan denna gradering fångas upp efter kan variera (exempelvis 0-10, 1-7, 0.100 etc). Endast Przeworski m. fl. (2000), vilket diskuterades ovan, presenterar ett dikotomt demokratimått, som alltså bara antar värdena 0 (diktatur) eller 1 (demokrati).

Tabell 1. Ledande demokratimättningsindex

<i>Index</i>	<i>Startår</i>	<i>Skala</i>	<i>Typ av indikatorer</i>	<i>Typ av bedömningar</i>	<i>Disaggregering</i>
Bertelsmann	2003	0-10	Subjektiva	Experter	5 komponenter
Economist Intelligence Unit (EIU)	2006	0-10	Subjektiva	Experter och medborgare	5 komponenter
Freedom House (FH)	1972	1-7	Subjektiva	Experter	2 komponenter; 7 subkomponenter (sedan 2006)
Polity	1800	-10-+10	Subjektiva	Experter	5 komponenter
Przeworski m. fl.	1946	[0,1]	Objektiva	—	4 komponenter
Vanhanen	1810	0-100	Objektiva	—	2 komponenter

För det tredje framgår att de flesta i termer av vilka indikatorer som används kommit att prioritera validiteten framför reliabiliteten. Förutom Vanhanen (2000) och Przeworski m. fl. (2000), som vi redan diskuterat, baserad de således i avgörande utsträckning på bedömningar gjorda av experter i olika former.

Bland dem som använder sig av experter kan vi vidare konstatera att endast ett index, Economist Intelligence Unit, använder sig av opinionsundersökningar med vanliga medborgare. Detta är en egenskap som gör detta mått exklusivt, men innebär samtidigt den begränsning som ovan nämndes: antalet länder som kan täckas in är avsevärt mindre, och mycket av de data som EIU presenterar är baserat på estimat (gissningar) av hur de *tror* medborgarna skulle svarat på enkätfrågor som i praktiken aldrig har ställts till dem.

Slutligen är en utmärkande egenskap för flertalet av dessa mätningar att de endast tillåter begränsad disaggregering. Detta innebär att man som användare i huvudsak får hålla tillgodo med *ett* övergripande demokratiindex, tillsammans med omkring fem komponenter som konstituerar detta index. Med undantag för Przeworski m. fl. (2000), vars demokratimått alltså är dikotomt, och Vanhanen (2000), som endast bygger på två komponenter, innebär det att man utifrån en förändring av ett aggregerat indexvärde inte kan sluta sig till vilken händelse eller reform i landet ifråga som föranlett förändringen. Till detta kan även tilläggas ett besläktat problem: vilka regler och principer som mer exakt tillämpats för att gå från enskilda indikatorer eller komponenter till de aggregerade indexvärdena är i regel svårförståeliga eller dåligt underbyggda. Den viktigaste slutsatsen av detta är att det på basis av existerande demokratimått är svårt att dra några exakta slutsatser om vare sig tillståndet i ett land eller nyligen inträffade förändringar på demokratiområdet.

4. "Varieties of democracy": ett nytt sätt att mäta demokrati

Varieties of Democracy (V-Dem) skiljer sig från existerande demokratimätningar genom en kombination av fyra olika egenskaper:

1) V-Dem erkänner att demokrati är ett begrepp med många dimensioner och flera delvis kontrasterande ideal beroende på typ av demokrati (som diskuterats ovan) med minst sju huvudriktningar.

2) V-Dem mäter dessa olika typer av demokrati med ett stort antal precisa och unika indikatorer. V-Dem kommer således att erbjuda inte bara 7 demokratiindex, som i sin tur bygger på ett större antal komponenter utan på den lägsta nivån mäts demokrati med 329 indikatorer.

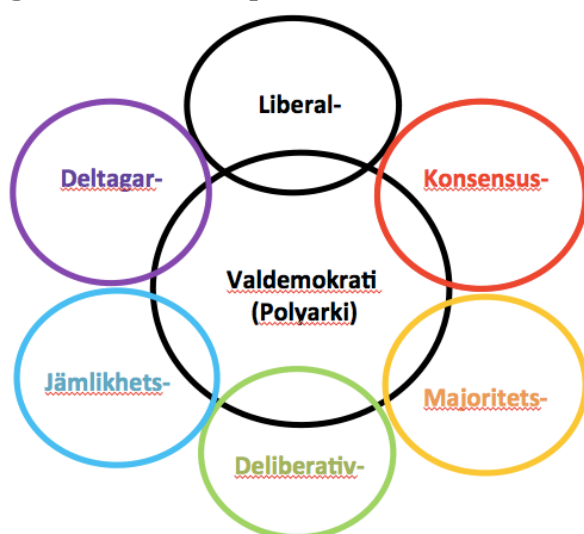
3) V-Dem mäter demokratins alla dimensioner från år 1900 till nutid för alla världens suveräna, och semi-suveräna politiska enheter (länder). Totalt gäller det 206 politiska enheter och till en början 112 års politiska historia.

4) Till skillnad från andra aktörer så är V-Dem fullständigt *transparent* i mätmetoder och data på alla nivåer, inklusive aggregeringsmetoder.

Demokrati som flerdimensionellt begrepp

Det råder enighet om att demokrati betyder "folkmakt" men hur denna ganska vaga intuition bör omsättas i praktiken finns inget motsvarande konsensus. I vår tolkning av litteraturen framträder dock sju huvudtyper av demokratiprinciper. Dessa återgavs i korthet ovan under diskussionen av demokratins bas- och idealkriterier: valdemokrati (polyarki) respektive liberal-, majoritets-, konsensus-, deltagar-, deliberativ- och jämnlighetsdemokrati. Var och en av dem har lite olika svar på vad som krävs för att man ska kunna säga att folket styr över sig självt. Det förefaller oss också allmänt vedertaget idag inom såväl vetenskapliga som andra sammanhang att den representativa valdemokratin är ett nödvändig villkor för all sorters demokrati. Man kan således illustrera den begreppsliga grunden för V-Dem som i Figur 4.

Figur 4. Varianter på demokrati

Källa: V-Dem officiella presentationsmaterial, se bl. a. <https://v-dem.net>

Flera av dessa demokratityper lägger vikt på värden som står i viss motsättning mot de värden som betonas i andra modeller. Till exempel är det ett kärnvärde i den majoritetsdemokratiska idén att en majoritet av folket ska få sin vilja igenom utan att den blockeras av minoriteter eller särskilda aktörer med vetomakt. Detta går stick i stäv med den liberaldemokratiska grundläggande värderingen att individens frihet måste skyddas mot majoritetens tyranni och att folkmajoritetens makt därför måste beskäras och olika minoriteter ha aktörer som kan lägga in veto under lagstiftningsprocesser och hindra den exekutiva maktens utövning. På samma sätt finns det flera andra spänningar mellan olika demokratitypers grundläggande värden, trots att de alla handlar om att förverkliga folkmakt som idé.

När det gäller dessa delvis motstridiga målsättningar, väljer vi inom V-Dem att sträva efter att mäta alla typer av demokrati och deras värdegrund. Vi gör detta för alla världens länder (och några till) och för alla år från och med 1900. På så sätt kommer V-Dems data att kunna säga något om hur demokratiskt ett land är i alla dimensioner som dessa 7 typer säger sig eftersträva. Det gör V-Dem unikt.

Samtliga 7 demokratityper bryts ner i sina olika dimensioner, komponenter

(cirka 30) och sub-komponenter (nästan 100) som i minskande grad är komplexa begrepp av typen rättvisa val, fri media, lika rättskydd för män och kvinnor, och så vidare. På den mest disaggregerade nivån mäts dessa med 329precisa och unika indikatorer av typen "Tillåts mer än ett parti att ställa upp i allmänna val?", "Hur stor är yttrandefriheten för män respektive kvinnor?" eller "Är landet fritt från politiska mord?". Dessa indikatorer har dessutom väldefinierade svarskategorier, vilket både underlättar förståelsen av annars rätt abstrakta indexvärden, liksom jämförelser mellan experter, länder och över tid. Indikatorn "frihet från politiska mord" har exempelvis följande svarskategorier:

- 0: Respekteras inte av myndigheterna. Politiska mord sker systematiskt och de är i regel både beordrade och godkända av den politiska ledningen.
- 1: Respekteras i liten utsträckning av myndigheterna. Politiska mord sker ofta och den politiska ledningen försöker inte aktivt att motarbeta dem.
- 2: Respekteras i viss utsträckning av myndigheterna. Politiska mord sker emellanåt men de är i regel inte beordrade eller godkända av den högsta politiska ledningen.
- 3: Respekteras i regel av myndigheterna. Politiska mord sker i vissa enstaka fall men de är inte beordrade eller godkända av den högsta politiska ledningen
- 4: Respekteras fullt ut av myndigheterna. Politiska mord sker inte.

Det är också ett unikt samhällsvetenskapligt projekt med avseende på hur mycket data som samlas in och storleken på det nätverk av forskare och andra experter som är involverade i datainsamling och analys. V-Dem är, så vitt vi kunnat utröna, den största samhällsvetenskapliga ansträngningen att mäta demokrati någonsin, och ett av de största samarbetsprojekten inom samhällsvetenskaperna allmänt sett.

V-Dems Datainsamlingsmetodologi

Inom V-Dem mäter vi graden av demokrati i alla världens suveräna stater men också en rad semi-suveräna politiska enheter. De senare måste ha en viss grad av autonomi gällande inrikespolitik och lagstiftning för att räknas med. Men det innebär också att graden av demokrati i olika dimensioner mäts också i enheter som kolonier, och detta för första gången någonsin. Detta betyder till exempel,

att Eritrea kodas som Italiensk koloni (1900-41), en provins i Italienska Öst-Afrika (1936-41), som ett Brittiskt protektorat under FN-mandat (1941-51), en del av federation med Etiopien (1952-62), ett territorium inom Etiopien (1962-93), och suverän stat (1993-). Graden av demokrati mäts alltså i samtliga dessa faser av Eritreas utveckling.²

När det gäller de 329 indikatorerna, kan dessa delas in i tre kategorier:

A) Observerbara fakta som återfinnes i existerande datamängder eller andra källor. Dessa avser exempelvis konstitutionella frågor såsom valsystem, lagstadgad rösträtt samt faktiska förhållanden som röstdeltagande och antal partier i lagstiftande församling. Dessa indikatorer (N=113) kodas av assistenter inom V-Dem på central nivå.

B) Observerbara fakta som dock oftast inte kan återfinnas i standardkällor (N=65). De kodas därför av V-Dems "landkoordinatörer" (country coordinators). Dessa är som regel medborgare i landet ifråga och yngre forskare/forskarstuderande som känner landet väl och har tillgång till lokala källor (lagstiftning med mera).

C) Till slut kodar vi ett antal subjektiva "utvärderingsindikatorer" (N=175). Dessa rör aspekter som är centrala för graden av demokrati men som inte är direkt observerbara och därför inte motsvaras av "objektiva" data. Ett exempel gäller mediernas och journalisters frihet att kritisera den styrande makten som diskuterats ovan. Andra exempel kan hämtas från huruvida korruption eller hot om repression påverkade många väljare, eller i vilken grad kvinnor och män har samma rörelse- och yttrandefrihet. Dessa utvärderande indikatorer kräver "djup" kunskap om landet ifråga och görs därför inom ramen för V-Dem av landexperter (country experts), som har en dokumenterad expertis inom sitt område.

² När ett land tidigare utgjorde en del av en större enhet som upphört existera, men som regerades på ett likvärdigt sätt över hela det forna territoriet, används kodningen av den forna staten för alla nuvarande stater för att skapa tidsserier. Detta gäller till exempel stater i det forna Jugoslavien, som alla får samma kodning som Jugoslavien har för åren 1912 till 1991. På projektets hemsida kan man ladda ner ett dokument ("*Countries*") som går igenom dessa principer i detalj och varje lands historia så som vi kodar den.

Dessa är i huvudsak medborgare från landet (minst 60% av dem) men vi rekryterar också en del externa experter (upp till 40% som regel). De flesta är akademiker och forskare som har publikationer och dylikt på sina CV samt akademiska positioner som styrker detta. För att ytterligare stärka sannolikheten att vi får data som ligger så nära sanningen som möjligt, ber vi 5 oberoende experter att koda varje indikator för varje land, för alla år. Dessa 175 indikatorer är helt unika för V-Dem och har aldrig tidigare funnits tillgängliga.

Att ha 5 experter som kodar varje indikator för varje land och varje år är naturligtvis en stor fördel jämfört med att bara en ha en expert som man måste förlita sig på helt, eller som i fallet med Freedom House till exempel, ha färre kodare än länder. Men det finns ingen given procedur för att kombinera dessa expertkodningar som ibland skiljer sig åt. Eftersom nästan alla de unika V-Dem indikatorerna som experterna kodar bara tillåter rangordningar och inte innehåller avståndsinformation är ett genomsnittligt mått inte det önskvärda. Vi söker i stället efter det värde på skalan som mest troligt ligger närmast den minsta gemensamma nämnaren i landexperternas uppfattning.

Det är följaktligen ett kritiskt moment i V-Dems strävan att få så korrekta data som möjligt att experterna inte bara är kunniga utan också strävar efter maximalt objektiv och faktabaserad kodning. Vi har därför delat upp de 175 indikatorerna i 11 områden som sträcker sig från val och exekutivmakten, till civilsamhället, media, jämlikhet, och det juridiska systemet. Som regel kodar en expert endast två eller tre områden, vilket i slutändan innebär att V-Dem bygger på ett samarbete där 15-20 landexperter är involverade gällande varje land, och totalt drygt 3 000 landexperter deltar i datainsamlingen.

Med bland annat erfarenhet från vår pilotstudie som utfördes 2011 går urvalet av landexperter till på följande sätt: Vi rekryterar först en "regionledare" (regional manager), vilket är en forskare med ursprung i och vanligen också aktiv vid en institution i en viss region av världen. Vi har i dagsläget cirka 30 sådana regionledare. I samarbete med dessa rekryterar vi sedan de nämnda landkoordinatörerna. Efter utbildning med hjälp av vårt rekryteringsprotokoll

tar sedan regionledare och landkoordinatören fram en lista på 50-100 potentiella experter där deras expertis indikeras och dokumenteras, och förslag på prioritering läggs fram. Förutom högsta möjliga expertis gäller också önskad fördelning med en majoritet experter med ursprung och uppehållsort i landet ifråga, liksom att personerna ifråga kan förväntas vara seriösa, oberoende från politiskt inflytande, och att de kollektivt representerar en variation ifråga om institutionell tillhörighet och bakgrund.

Efter en genomgång på central nivå och möjliga ändringar kontaktas sedan experter från den listan. Kontakten sköts direkt från V-Dems biträdande undersökningsledare (två vid Göteborgs universitet, och en vid University of Notre Dame). Från detta stadium behandlas all information om experternas identitet och all kommunikation med största sekretess, speciellt med hänsyn till länder vars politiska situation utgör en utmaning. Vi har för det ändamålet byggt upp separata databaser med flerlayerskydd och krypteringar till vilka endast ett fåtal inom projektet har tillgång.

Detta protokoll är det första steget vi tar för att säkra så objektiv kodning av alla länder som möjligt. Ett annat steg är själva konstruktionen av frågebatterierna. Här har V-Dem arbetat med en process i många steg där först internationellt ledande forskare med stor erfarenhet inom respektive område byggt upp de formulär som används. Dessa är de tretton "projektledarna" (project managers) inom varje område som listas på hemsidan för projektet.³ Pilotstudien användes sedan för att testa dessa instrument i 12 länder över hela världen varefter många justeringar gjordes, och även de regionala ledarna konsulterades i många fall,

³ Suveränitet (Professor Michael Bernard, University of Florida); Formell och social representativitet (Professor Pamela Paxton, University of Texas, Austin); Val (Professor Staffan I. Lindberg, Göteborgs universitet); Exekutivmakten (Professor Jan Teorell, Lunds universitet), Lagstiftningsmakten (Professor Steven Fish, UC at Berkeley); Den dömande makten (Professor Jeff Staton, Emory University); Politiska partier och partisystem (Associate Professor Allen Hicken, University of Michigan); Media (Professor Holli Semetko, Emory University); Det civila samhället (Professor Michael Bernard, University of Florida); Direktdemokrati (Associate Professor David Altman, Pontificia Universidad Católica de Chile); Lokal demokrati (Professor Kelly McMann, Case Western Reserve University); Medborgerliga fri- och rättigheter (Docent Svend-Erik Skaaning, Aarhus universitet); Politisk våld och valfusk (Assistant Professor Megan Reif, University of Colorado); samt Socio-ekonomisk jämlikhet (Professor John Gerring, Boston University)

innan den slutgiltiga formen för varje fråga och svarsalternativ slogs fast. Översättningar har sedan gjorts från engelska till flera språk: spanska, franska, ryska, portugisiska, och arabiska för att säkerställa att experter världen över ska kunna koda på så lika villkor som möjligt.

Vi har även utvecklat en ny metod för att fånga upp landexperternas grad av osäkerhet. Vi ber varje kodare att för varje indikator och år de kodar också ange hur säkra de känner sig på att det svarsalternativ de angett är det riktiga. Skalan för "säkerhet" löper från 0 till 100 och varje intervall har en substantiell förklaring för att säkerställa att alla kodare uppfattar den på någorlunda samma sätt: att 80% säkerhet betyder samma sak för kodare 1 och 2, osv. Vi har även utvecklat ett protokoll för att dels med algoritmer identifiera kodare som kan tänkas "fuska", och dels för inspektion och analys av data av de regionala forskningsledarna, vilka tänks kunna identifiera uppenbara felkodningar för länderna i sina regioner.

Slutligen använder vi statistisk diagnostik för att korrigera eventuell snedvridning. Här använder vi en ganska omfattande "post-survey" som alla kodare ombeds fylla i. Den inhämtar inte bara en rad bakgrundsvariabler om ålder, kön, utbildning, och så vidare, utan ställer också en rad frågor som ska indikera dels placering på höger-vänster skala, och dels vilka dimensioner av demokrati som experten själv tycker är viktigast.

Organisation, finansiering och användningsområden

V-Dem har fyra forskningsledare ("Principal Investigators"): förutom författarna av denna rapport också Professor Michael Coppedge, University of Notre Dame, Professor John Gerring, Boston University.

Projektet har flera finansieringskällor för själva datainsamlingen. Svenska Utrikesdepartementet har gett det största enskilda bidraget till datainsamlingen med 6 miljoner kronor vilket täcker datainsamling i 47 länder. Europeiska Kommissionen/EuroAID gav ett ansevärt bidrag om 4 miljoner kronor, och

tillsammans med bidrag från kanadensiska CIDA och danska DANIDA medverkar de till datainsamling i ytterligare 66 länder. Norska, svenska, och danska vetenskapsrådet bidrar till datainsamling i sammanlagt 50 länder. Danska och svenska vetenskapsrådets bidrag ger dessutom vissa medel för forskning till 3 danska och svenska forskare inom V-Dem. Medfinansiering har säkrats från Göteborgs universitet samt från Kellogg Institute på University of Notre Dame för dessa insatser. Totalt finns nu finansiering för en stor majoritet av världens länder (163 i skrivande stund). Vi har goda förhoppningar att inom det närmaste året också säkra medel för de resterande länderna i världen.

Samtidigt har Göteborgs universitet ställt betydande medel tillförfogande för koordinering och projektadministration, totalt cirka 6 miljoner kronor. V-Dem Institute på Göteborgs universitet har således nu två heltidsanställda biträdande undersökningsledare som i huvudsak ansvarar för planering och koordination av datainsamlingen genom de 30-talet regionala forskningsledarna, de nu 150 landkoordinatörerna, och de snart 3 000 landexperter som är involverade.

Det potentiella användningsområdet för en demokratimätning är mycket brett. Till exempel gäller detta analyser av klassiska frågor som hur och varför demokrati uppstår, och vad det spelar för roll för samhällets sociala och ekonomisk utveckling, baserat på ett betydligt mer nyanserat och fingeraderat mätinstrument. Det behöver inte heller vara så att alla demokratins dimensioner leder till samma typer av utfall. Svårigheterna med att belägga entydigt positiva konsekvenser av demokrati på exempelvis ekonomisk utveckling skulle kunna bero på att olika demokratidimensioner har olika och delvis motverkande effekter. Detta har ingen, på grund av de trubbiga existerande mätinstrumenten, hittills kunnat undersöka.

Det andra användningsområdet av särskild betydelse gäller möjligheten att mer precist utvärdera effekten av olika former av världssamfundet understödda demokratireformer. Med hjälp av vårt mätinstrument kommer man till att börja med att med avsevärt större exakthet kunna peka ut inom vilka sektorer ett visst lands demokratiutveckling lider av problem. Därutöver kommer utvecklingen

över tid inom olika områden att kunna följas, så att både framgångsstrategier och mindre lyckade interventioner kan urskiljas.

Det öppnas också ett helt nytt forskningsfält där avsaknaden av data på disaggregerad nivå har förhindrat forskare under lång tid att göra framsteg. Ett centralt exempel är demokratiutvecklingens sekvenser och möjliga kausala samband mellan demokratins olika komponenter, samt möjliga spårbundna samband som ger olika typer av demokrati vi ser idag. Det innebär även nya möjligheter att kunna utveckla nya modeller för framtidsprognoser (så kallad forecasting).

5. Avslutande diskussion

Som avslutning vänder vi oss direkt till Kommittén om översyn av exportkontrollen av krigsmateriel. Vi anser att det finns två slutsatser av vår genomgång med särskild praktisk betydelse för Kommitténs fortsatta arbete. Den första gäller frågan om huruvida skillnaden mellan demokrati och diktatur ska definieras som en grad- eller artskillnad. Först och främst kan man hävda att om man bestämmer sig för att demokrati och diktatur är en fråga om artskillnad där det finns tydliga definierbara gränser uppstår frågan om man ska förbjuda eller begränsa export till alla icke-demokratier (alla länder som inte kan leva upp till samtliga krav på demokrati) eller endast till "rena" diktaturer (militärregimer, monarkier, ickeparti- och enpartisystem). Enligt det första synsättet skulle ungefär hälften av alla stater i världen exkluderas från denna typ av export. Det skulle även gälla länder som ligger ganska nära vad som kan sägas vara demokratier, närmare bestämt konkurrensutsatta elektorala autokratier såsom till exempel Kenya, Honduras, Liberia, Turkiet, Ukraina, och Zambia.

Om kommittén å andra sidan skulle välja att förbjuda eller begränsa exporten till "rena" diktaturer skulle en rad mer eller mindre auktoritära stater som trots allt håller flerpartival kvalificera som legitima mottagare av krigsmateriel trots att demokratiska rättigheter kränks i systematisk och djupgående bemärkelse. Detta gäller till exempel länder som, Azerbadjan, Etiopien, Sudan, Tadjikistan,

och Vitryssland. Bägge alternativen ovan förefaller kunna leda till situationer som kan vara svåra att motivera.

Dessutom gör en dylik indelning i dikotomier det omöjligt att "se" och dokumentera gradvisa förändringar över tid som kan ses som relevanta. Den enda förändring som en dikotomi kan visa är ett "stort kliv" från den ena kategorin till den andra. Det är dock fullt möjligt att tänka sig ett land där man upprätthåller på pappret demokratiska val under lång tid medan andra rättigheter avsevärt försämras till den grad att svensk export av krigsmateriel borde ifrågasättas. Men om gränsen sätts vid en fast definition av "rena" diktaturer skulle den situationen kunna leda till oavsiktlig export av krigsmateriel till en *de facto* diktatur förklädd i "demokratiska" institutioner.

Den andra slutsatsen med praktiska implikationer gäller valet av mätinstrument (oavsett om en dikotom eller graderad demokratisyn förespråkas). När det gäller frågan att avgöra huruvida ett lands regim är demokratisk eller inte, en ren diktatur eller inte, eller om den är någon form av elektoral autokrati, ger V-Dems data och tillhörande forskarlag med framstående internationella forskare en unik möjlighet att göra dylika bedömningar på legitim grund. Mätinstrumentet är unikt känsligt för variationer i demokratins olika dimensioner, och kan dessutom visa på vilka underliggande komponenter och specifika indikatorer som uppvisar positiva eller negativa värden. Att datan dessutom produceras i huvudsak genom samarbete med forskare och andra experter varav en majoritet är från de länder som kodas ger V-Dem en legitimitet och genuinitet som inget annat mätinstrument har.

Slutligen kan V-Dems årliga data användas för att också avgöra på ett detaljerat sätt på vilka områden en viss regim rör sig åt det mer demokratiska hållet respektive blir mer repressivt. Detta kan vara användbart i att avgöra huruvida ett land ska bli föremål för, eller tas bort från en lista över stater dit svensk export av krigsmaterial kan tillåtas.

Referenser

- Bogaards, Mathijs. 2012. "Where to draw the line? From degree to dichotomy in measures of emocracy." *Democratization* 19(4): 690-712.
- Bowman, Kirk, Fabrice Lehoucq & James Mahoney. 2005. "Measuring Political Democracy: Case Expertise, Data Adequacy, and Central America", *Comparative Political Studies* 38(8): 939-970.
- Collier, David and Robert Adcock. 1999. "Democracy and Dichotomies: A Pragmatic Approach to Choices about Concepts." *Annual Review of Political Science*, 2: 537-65.
- Coppedge, Michael, John Gerring, David Altman, Michael Bernhard, Steven Fish, Allen Hicken, Matthew Kroenig, Staffan I. Lindberg, Kelly McMann, Pamela Paxton, Holli A. Semetko, Svend-Erik Skaaning, Jeffrey Staton och Jan Teorell. 2011. Conceptualizing and Measuring Democracy: A New Approach. *Perspectives on Politics* 9 (02): 247-267.
- Dahl, Robert. 1971. *Polyarchy*. New Haven: Yale University Press
- Diamond, Larry. 2002. "Thinking About Hybrid Regimes." *Journal of Democracy* 13(2): 21-35.
- Elkins, Zachary. 2000. "Gradations of democracy? Empirical Tests of Alternative Concpetualizations", *American Journal of Political Science* 44(2): 287-294.
- Hadenius, Axel. 1992. *Democracy and Development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hadenius, Axel & Jan Teorell. 2005a. "Cultural and Economic Prerequisites of Democracy: Reassessing Recent Evidence", *Studies in Comparative International Development* 39(4): 87-106.
- Hadenius, Axel och Jan Teorell. 2005b. "Assessing Alternative Indices of Democracy." In: C&M Working Papers 6.
- Herb, Michael. 1999. *All in the Family: Absolutism, Revolution, and Democracy in the Middle Eastern Monarchies*. Albany: State University of New York Press.
- Huntington, Samuel. 1991. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman and London: University of Oklahoma Press.
- Levitsky, Steve and Lucan Way. 2002. "The Rise of Competitive Authoritarianism," *Journal of Democracy* 13(2): 51-65.
- Levitsky, Steve and Lucan Way. 2010. *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lindberg, Staffan I. 2006. *Democracy and Elections in Africa*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Lindberg, Staffan I. (ed.) 2009. *Democratization by Elections: A New Mode of Transition?*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Munck, Gerardo & Jay Verkuilen. 2002. "Conceptualizing and Measuring Democracy: Evaluating Alternative Indices." *Comparative Political Studies*, 35(1): 5-34.
- Nordlinger, Eric. 1977. *Soldiers in Politics: Military Coups and Governments*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall
- Przeworski, Adam, Michael E. Alvarez, José Antonio Cheibub, and Fernando Limongi. 2000. *Democracy and Development: Political Institutions and Material Well-being in the World, 1950-1990*. of *Cambridge studies in the theory of democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Schedler, Andreas. 2002. "The Menu of Manipulation." *Journal of Democracy* 13(2): 36-50.
- Schedler, Andreas, ed. 2006. *Electoral Authoritarianism: The Dynamics of Unfree Competition*. Boulder & London: Lynne Rienner.
- Teorell, Jan. 2010a. "Demokratisering av elektorala autokratier", i Widmalm, Sten & Sven Oskarsson, red. *Prometokrati: Mellan diktatur och demokrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Teorell, Jan. 2010b. *Determinants of democratization : explaining regime change in the world, 1972-2006*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vanhanen, Tatu. 2000. "A new dataset for measuring democracy, 1810-1998", *Journal of Peace Research* 37(2): 251-265.
- Wahman, Michael, Jan Teorell and Axel Hadenius. 2013. "Authoritarian Regime Types Revisited: Updated Data in Comparative Perspective", *Contemporary Politics* 19(1): 19-34.